

УДК 339.944

Мейдер Н.О.
студентка

Миколаївського національного аграрного університету

Арістова О.М.
студентка

Миколаївського національного аграрного університету

**ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ
ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ****ARRANGEMENT AND CARRYING OUT OF EXPERT EVALUATION
DURING INTERNATIONAL ECONOMIC ACTIVITY****АНОТАЦІЯ**

У статті розглянуто процес організації та проведення експертизи під час здійснення зовнішньоекономічних операцій на підприємстві. Досліджено особливості проведення експертизи як державними, так і недержавними органами, на прикладі Торговельно-промислової палати України та визначено напрями вдосконалення цього процесу.

Ключові слова: експертиза, об'єкт експертизи, експерт, Торговельно-промислова палата України, виконавець, замовник, зовнішньоекономічна діяльність підприємства, експортний контроль, експерти, методичні рекомендації, сертифікат.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрен процесс организации и проведения экспертизы при осуществлении внешнеэкономических операций на предприятии. Исследованы особенности проведения экспертизы как государственными, так и негосударственными органами, на примере Торгово-промышленной палаты Украины и определены направления совершенствования этого процесса.

Ключевые слова: экспертиза, объект экспертизы, эксперт, Торгово-промышленная палата Украины, заказчик, исполнитель, внешнеэкономическая деятельность предприятия, экспортный контроль, эксперты, методические рекомендации, сертификат.

ANNOTATION

The article considers the process of organization and carrying out examination when implementing the external economic operations at the enterprise. The peculiarities of examination of both state and non-state bodies, for example the chamber of Commerce of Ukraine and the directions of improvement of this process.

Keywords: expertise, examination object, expert, Chamber of Commerce, artist, customer, foreign economic activity, export control experts, guidelines, certificate.

Постановка проблеми. Економічний розвиток суспільства зумовив розвиток торговельно-промислових палат як важливих центрів ділової активності в більшості країн світу. Вони стали ефективним засобом взаємовигідної співпраці в загальній системі світової економіки. Характерною рисою функціонування сучасного світового господарства є інтенсивний розвиток міжнародних економічних відносин, однією із форм яких є зовнішньоекономічна діяльність (далі – ЗЕД) підприємства. Ведення ЗЕД підприємствами передбачає її чітку організацію, одним із основних елементів якої є проведення експертизи під час здійснення експортних та імпорتنних операцій, оскільки від цього безпосередньо залежить ефективність виходу підприємства на зовнішній ринок, що і зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Свої дослідження цієї тематики проводили М.О. Карпенко, О.А. Кириченко, О.П. Кісь, О.Є. Ковтун, І.Ф. Коломієць, С.В. Косенко, В.М. Соколовська, М.М. Стефаненко та інші.

Виділення не вирішених раніше частин проблеми. Однак в сучасних глобалізаційних умовах господарювання вимоги до проведення зовнішньоекономічних операцій дещо змінюються, набуваючи нових рис, форм, тому існує необхідність постійного вивчення особливостей організації проведення експертизи товарів, що експортуються чи імпортуються.

Метою статті є розкриття теоретичних аспектів організації та проведення експертизи як державними, так і недержавними органами на прикладі Торговельно-промислової палати України.

Викладення основного матеріалу дослідження. Здійснення зовнішньоекономічних операцій вимагає обов'язкової наявності в експортера сертифікату про походження товару. Це потребує проходження експертизи, тобто фахівців-експертів, які мають відповідні кваліфікаційні сертифікати для оцінення відповідності проектних рішень вимогам законодавства, державним нормам, стандартам, будівельним нормам і правилам та які несуть відповідальність за вірогідність наданих звітів.

Об'єктом експертизи є різноманітні товари, а також їх споживні властивості та показники якості, які визначають ефективність використання виробів за призначенням, їх соціальне значення, практичну корисність, нешкідливість під час експлуатації [1].

Метою експортного контролю є запобігання передачі несанкціонованих товарів, які можуть бути використані для створення зброї масового знищення (ядерної, хімічної, бактеріологічної), та засобів її доставки, а також обмеження передачі звичайних видів озброєнь та здійснення заходів задля недопущення використання зазначених товарів у терористичних цілях.

Експортний контроль здійснюють як державні органи, так і недержавні. Державний експортний контроль визначено законодавством

як «комплекс заходів з контролю за міжнародними передачами товарів, їх використанням юридичною чи фізичною особою, що здійснюється спеціально уповноваженим органом виконавчої влади з питань державного експортного контролю та іншими державними органами з метою захисту інтересів національної безпеки та відповідно до міжнародних зобов'язань України». Цей комплекс заходів здійснюється відповідними державними органами:

- законодавчі основи державної політики в галузі державного експортного контролю визначає Верховна Рада України;
- загальне керівництво державною політикою в галузі державного експортного контролю, згідно з Конституцією України, здійснює Президент України;
- Рада національної безпеки й оборони України координує діяльність та здійснює контроль за діями органів виконавчої влади в галузі державного експортного контролю;
- Кабінет Міністрів України забезпечує здійснення державної політики в галузі державного експортного контролю [3].

Також експертний контроль здійснюють недержавні органи, наприклад Торговельно-промислова палата України (далі – ТПП). ТПП надає широкий спектр послуг, а саме:

- технічне обстеження будівель та споруд;
- засвідчення форс-мажорних обставин;
- усі види експертиз;
- брокерські послуги митного оформлення товарів;
- оцінка землі та майна;
- оформлення сертифікатів походження товарів та послуг;
- пошук потенційних ділових партнерів;
- організація ділових зустрічей, презентацій, виставок;
- інформаційно-аналітичні послуги тощо.

Стабільний попит мають такі види послуг ТПП, як:

- виконання замовлень з експертизи якості, кількості, вартості, комплектності вітчизняних та імпортованих товарів, продукції, сировини;
- підтвердження норм витрат сировинних матеріалів, засвідчення відсоткового рівня використання сировини та рівня її вартості в загальній сумі готової продукції;
- оцінка та визначення технічного стану транспортних засобів, машин, обладнання, механізмів;
- засвідчення сертифікатів походження товарів, належність продукції власному виробництву;
- визначення кодів ТН ЗЕД тощо [2, с. 53].

Кожному підприємству, що здійснює ЗЕД, необхідно співпрацювати зі службами, що надають послуги експертизи, оскільки цього вимагають норми та стандарти під час здійснення експортно-імпортованих операцій. Висновок експертів забезпечує експортеру/імпортеру безпеку та впевненість у виконанні ним усіх вимог

відповідно до укладеного контракту чи міжнародних стандартів. Це, у свою чергу, знижує ризик збитків.

Розглянемо процес організації та проведення експертизи детальніше. Організація процесу надання послуги з експертизи здійснюється відповідно до вимог «Методики проведення товарознавчої експертизи експертами ТППУ».

Процес надання послуги з експертизи в загальному вигляді складається з таких підпроцесів:

- подання, реєстрація та розгляд заявки;
- планування послуги з експертизи;
- дослідження об'єкта експертизи;
- експертиза кількості вантажних місць або вантажних одиниць;
- експертиза якості товару;
- оформлення результатів експертизи;
- реєстрація та видача акта експертизи замовнику.

Перед початком проведення експертизи розглядаються підстави для її проведення. Підставами для проведення експертизи можуть бути порушення виконання угод постачання, купівлі-продажу, порушення правил маркування, умов транспортування або зберігання товарів, що зумовили нестачу, псування або зниження якості товарів.

Роботи, пов'язані з експертизою товарів, виконуються експертами ТПП на підставі заявок суб'єктів господарської діяльності. Заявка має містити відомості про назву замовника, його адресу та телефон, прізвище відповідальної особи, найменування та кількість товару, місце знаходження товару, завдання експертизи [5].

За домовленістю виконавця та замовника умови виконання послуг з експертизи товарів можуть бути оформлені угодою, гарантійним листом тощо. Форма оплати також погоджується та залежить від того, чи є замовник постійним клієнтом, чи звертається вперше.

Заявка вноситься в «Журнал реєстрації ТПП» за датою надходження і присвоюється їй порядковий номер. Якщо є продукція, яка швидко псується, у документі зазначається час надходження заявки. Нумерація заявок починається кожного року з першого робочого дня. Заявки на експертизу іноземної та вітчизняної продукції можуть реєструватись окремо.

Далі зареєстрована заявка надходить до керівника підрозділу Палати, який безпосередньо її розглядає, пересвідчується, що завдання експертизи чітко визначено, наведена повна інформація про об'єкт експертизи, методи перевірки та випробувань показників якості.

У разі прийняття рішення щодо спроможності проведення експертизи керівник підрозділу призначає експерта (групу експертів), дає вказівку на підготовку наряду. Під час вибору групи експертів один із нихзначається відповідальним. За необхідності здійснюється інструктаж експертів.

На підставі зареєстрованої заявки оформляється наряд на проведення експертизи. Упо-

вноважений керівник експертного підрозділу Палати повинен після реєстрації замовлення у термін, погоджений із замовником, якщо це товари, які швидко псуються, то протягом 24 годин, направити спеціаліста для проведення експертизи: видати йому наряд, в якому необхідно зазначити прізвище експерта, дату видачі наряду, підписати наряд і завірити його печаткою або штампом Торговельно-промислової палати України. Оформлений таким чином наряд є підставою для експерта на проведення експертизи від імені відповідної палати. За отриманий наряд експерт розписується в журналі реєстрації заяв і видачі наряду.

Насамперед замовник експертизи повинен призначити своїх компетентних представників для участі в експертизі й підписанні акту експертизи, за необхідності забезпечити присутність представників митної або карантинної служб, підготувати робоче місце експерта, необхідні нормативні й супровідні документи та зразок-еталон товару. Також він повинен забезпечити розсортування і вільний доступ до товару, дотримуючись техніки безпеки.

Проте узгоджений термін початку проведення експертизи може бути змінений за письмовим проханням замовника.

Наступний та основний етап роботи починається з прибуття експерта до замовника експертизи чи збирання експертної групи в замовника. На цьому етапі експерт (експертна група) уважно вивчає договір, супровідні та нормативні документи товару, перевіряє створення необхідних умов для проведення експертизи.

Експерт організовує свою роботу відповідно до «Методики проведення експертизи» залежно від фактичних умов. Якщо замовник вважає за необхідне внести зміни до формулювання завдання експертизи або обсяги робіт, він повинен підтвердити це письмово. Експерт проводить експертизу з урахуванням змін, внесених замовником, попередньо узгодивши їх із керівником підрозділу Торговельно-промислової палати України.

Якщо замовник просить провести експертизу тієї самої партії на відповідність не тільки вимогам умов контракту, а водночас і вітчизняного або міжнародного стандартів, тоді допускається проведення двох або трьох експертиз окремо: однієї – на відповідність товару вимогам умов контракту, іншої – на відповідність вимогам вітчизняного або міжнародного стандарту.

Існують випадки, коли експерт прибув на місце проведення експертизи, а експертиза не відбулася з вини замовника (не надійшов товар, замовником не були надані необхідні документи, не створено умов для проведення експертизи, не забезпечені цілісність товару, дотримання техніки безпеки, особистої безпеки експерта тощо). Тоді експерт зобов'язаний зателефонувати керівникові підрозділу Палати з метою одержання подальших розпоряджень. Якщо керівником прийнято рішення про від-

мову від проведення експертизи, заявка анулюється.

Експертиза проводиться особисто експертом, виходячи з поставленого завдання. Формулювання завдання експертизи в заявці замовника, наряді та акті експертизи мають збігатися.

На початку проведення експертизи експерт перевіряє засоби вимірювання на наявність клейма повірки, дату повірки, відповідність діапазонів вимірювання параметрам товарів.

При цьому під час проведення експертизи експерт записує всю інформацію, яка потрібна для оформлення акта експертизи, у робочий журнал. Форма робочого журналу, порядок його видачі експерту, вимоги до оформлення, заповнення та зберігання визначаються згідно з наказом Палати. Термін зберігання робочого журналу не може бути меншим за термін зберігання акта експертизи. На оригіналах документів, які подаються під час проведення експертизи, фахівець робить позначку «Надано експерту», ставить підпис та дату початку експертизи. У випадках, якщо експерту надано товар, ушкоджений під час транспортування або в несправному транспортному засобі, він зобов'язаний вимагати від замовника комерційний акт відповідної транспортної організації. Якщо замовник експертизи наполягає на проведенні експертизи без комерційного акта, експерт після погодження з керівником підрозділу проводить таку експертизу. В акті експертизи експерт описує фактичний стан транспортного засобу, пакувальних місць, пломб і вказує, що комерційний акт не складено. Після відбору проб продовольчих товарів експерт складає акт відбору проб і проводить експертизу зазначеного в наряді товару [4].

На кінцевому етапі підсумовуються результати проведеної роботи. Метою цього етапу є аналіз й оцінка отриманих результатів експертизи та написання акта експертизи або експертного висновку.

Результати експертизи оформлюються відповідними документами. Акт експертизи складається на бланках затвердженої форми з додатком, у яких повинна бути захисна сітка – гільош (захищає документ від фальсифікації).

Оригінальний екземпляр акта експертизи має бути складений експертом власноруч або надрукований чітко, без виправлень та скорочень (за винятком загальноприйнятих). За згодою замовника акт експертизи може бути складено українською, російською мовами або будь-якою іншою мовою.

Результати експертизи декількох партій товару, перевірених за одним нарядом в одного замовника, експерт оформляє окремими актами, що мають дробові реєстраційні номери, в чисельнику яких зазначається реєстраційний номер наряду, а в знаменнику – порядковий номер акта.

Що стосується висновку експерта, то він має бути складений стисло, конкретно та обгрунто-

вано, виходячи з наявних об'єктивних даних і настільки чітко, щоб не виникло потреби в додаткових роз'ясненнях експерта; він має відповідати констатуючій частині акта. Висновок експерта оформляється й підписується експертом (експертною групою) після підписання констатуючої частини представниками, які брали участь в експертизі [6].

РТПП надає широкий спектр послуг, проте ми б хотіли звернути увагу на таке. Нині українські підприємці все частіше купують послуги та товари на електронних майданчиках. На думку аналітиків, із набуттям чинності Закону України «Про державні закупівлі», що декларує обов'язкове проведення держзакупівель в електронній формі, очікується, що обсяги ринку суттєво збільшаться.

Саме тому ми вважаємо за необхідне звернути увагу спеціалістів РТПП на це питання та розглянути його детальніше, оскільки в ХХІ ст. підприємці прагнуть до швидкого доступу до інформації та здійснення операцій. Сутність електронних майданчиків полягає у тому, що вони дають можливість укласти угоди купівлі-продажу між підприємствами за допомогою Інтернет-ресурсів.

Головна мета електронних майданчиків – спростувати взаємодію між підприємствами, постачальниками та замовниками незалежно від розмірів товарів і того, в якому місті, країні чи континенті знаходяться учасники.

Корпоративні майданчики дуже зручні для роботи конкретного підприємства, оскільки враховують усю специфіку його закупівельної діяльності. Для замовника головною перевагою електронних майданчиків є оптимізація витрат підприємства – економія може становити від 15 до 20%. При цьому важливими є фактор прозорості, мінімізації цінових змов та зниження практики відкотів, яка існує сьогодні.

Також збільшуються конкуренція на торгах, кількість великих постачальників, розширюється їх географія. Для постачальників вони вигідні з урахуванням розширення ринку збуту без обмеження географії, доступу до оптових постачальників і державних закупівель. Але при цьому існують певні проблеми та ризики,

пов'язані з переходом підприємства на такі закупівлі.

Наприклад, для замовника складно визначити якість пропонованих постачальниками послуг, тому електронний майданчик підходить тільки для ринків масових стандартів. Також зберігаються звичайні ризики ведення бізнесу в Україні. Тому кожна компанія сама робить вибір, хоча, на думку фахівців, переваг набагато більше.

Висновки. Таким чином, процес проведення експертизи на підприємствах під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності є основним засобом встановлення якості експортованих товарів відповідно до вимог іноземних ринків, що сприяє розвитку конкурентоспроможності національних товаровиробників.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Стефаненко М.М. Методологічні заходи організації зовнішньоекономічної діяльності підприємства / М.М. Стефаненко // Економіка, фінанси, право. – 2012. – № 8. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Efp/2012_8/1.pdf
2. Волкова І.А. Методика аналізу експортно-імпортних операцій в діяльності підприємств / І.А. Волкова, І.В. Гірчук // Вісник ЖДТУ. – 2010. – № 3. – С. 53–55.
3. Карпенко М.О. Удосконалення організації зовнішньоекономічної діяльності підприємства / М.О. Карпенко, О.В. Захарченко // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. – 2010. – № 26. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://jml.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/486>.
4. Кириченко О.А. Сучасна система управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства / О.А. Кириченко, К.Г. Ваганов // Механізм регулювання економіки. – 2008. – № 1. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://mer.fem.sumdu.edu.ua/ua/2008_1.html.
5. Ковтун О.Е. Удосконалення організації зовнішньоекономічної діяльності на підприємстві / О.Е. Ковтун, В.О. Зубар, О.М. Шкарапута [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://rusnauka.com/2_KAND_2011/Economics/77855.doc.htm.
6. Про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським Союзом та їх державами-членами : угода від 14 червня 1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_012.